

بررسی نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر رابطه سرمایه‌های روان

شناختی و نشاط اجتماعی دانشجویان دختر شهر شیراز

هاجر کهن‌سال^{۱*}، مریم توکلی^۲، فاطمه پناهی^۳

۱- کارشناسی ارشد، گروه مطالعات زنان، دانشگاه شیراز، ایران (نویسنده مسئول)

kohansal.h@gmail.com

۲- کارشناسی ارشد روان‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

Maryam.tavakoli@gmail.com

۳- کارشناسی ارشد روان‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

F.panahi@yahoo.com

تاریخ پذیرش: [۹۸/۱۰/۹]

تاریخ دریافت: [۹۸/۶/۳۰]

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر رابطه سرمایه‌های روان‌شناختی و نشاط اجتماعی دانشجویان دختر شهر شیراز انجام پذیرفت. پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر را دانشجویان شهر شیراز در سال ۱۳۹۸ می‌باشد و تعداد ۲۰۰ آزمودنی به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌های هوش معنوی کینگ، سرمایه روان‌شناختی لوتاتر و شادکامی آکسفورد استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS-۲۳ و با کمک شاخص‌های آمار توصیفی، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون انجام گرفته است. نتایج نشان داد که مولفه‌های امیدواری، تاب‌آوری، هوش معنوی، تفکر انتقادی، تولید معنای شخصی و بسط هوشیاری می‌توانند نشاط اجتماعی را به صورت مثبت و معناداری پیش‌بینی کنند. بنابراین هوش معنوی نقش معنادار و واسطه‌ای بین امیدواری و خوش‌بینی با نشاط اجتماعی دارد. براساس نتایج حاضر می‌توان گفت که از راه‌های ارتقاء هوش معنوی، یادگیری مهارت‌های بالا بودن میزان نشاط اجتماعی و امیدواری در بین دانشجویان می‌باشد که از آنجایی که دانشجویان نیاز اساسی به این مهارت‌ها دارند و به اهم موضوع اشاره شده است، با اجرای دوره‌های آموزشی برای دانشجویان در موقعیت‌های مختلف می‌تواند موثر باشد.

واژگان کلیدی: هوش معنوی، سرمایه‌های روان‌شناختی، نشاط اجتماعی، دانشجویان

مقدمه

هوش معنوی^۱ هوشی است که نشان دهنده و حلال مسائل معنایی و ارزشی است. هوشی که به‌وسیله آن می‌توان به زندگی وسعت بخشید و آن را غنی‌تر کرد، معنای بودن را درک کرد و مسیرها و راهکارهای موجود در زندگی را ارزیابی کرد (زوهرا^۲ و مارشال^۳، ۲۰۰۰). راهبردهای مقابله و تکنیک‌های حل مشکل با استفاده از معنویت، کاربردهای سازگارانه هوش معنوی هستند: این ارتباط غیرمستقیم است و هوش معنوی به‌عنوان یک میانجی در این ارتباطات نقش دارد (معلمی و همکاران، ۲۰۱۰).

سرمایه روان‌شناختی^۴ یکی از شاخص‌های روان‌شناسی مثبت‌گرایی می‌باشد که با ویژگی‌هایی از قبیل باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت داشت پشتکار در دنبال کردن اهداف ایجاد اسنادهای مثبت درباره خود و تحمل کردن مشکلات تعریف می‌شود (لوتانز^۵ و همکاران، ۲۰۰۷). همچنین برخوردار بودن از سرمایه روان‌شناختی افراد را قادر می‌سازد تا علاوه‌بر مقابله بهتر در برابر موقعیت‌های استرس‌زا کمتر دچار تنش شده، در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه قرار بگیرند (بهداری خسروشاهی و همکاران، ۱۳۹۱). بنابراین سرمایه روان‌شناختی یک حالت توسعه‌ای مثبت روان‌شناختی با مشخصه‌هایی از این قرار است: اعتماد به نفس (خودکارآمدی^۶)، تعهد و انجام تلاش برای موفقیت در کارها، وظایف چالش برانگیز، داشتن استناد مثبت (خوش‌بینی^۷) درباره‌ی موفقیت‌های حال و آینده، پایداری در راه هدف و در صورت لزوم تغییر مسیر رسیدن به هدف (امیدواری^۸) برای دستیابی به موفقیت، پایداری و استواری هنگام بروز سختی‌ها و مشکلات برای حفظ و بازیابی خود و حتی فراتر از آن، پیشرفت و ترقی هنگام مواجه شدن با مشکلات و سختی‌ها (انعطاف‌پذیری یا تاب‌آوری^۹). مولفه‌های سرمایه روان‌شناختی تاب‌آوری، خودکارآمدی، امید و انعطاف‌پذیری می‌باشند (بهداری خسروشاهی و همکاران، ۱۳۹۱).

نشاط، نوعی ارزشیابی است که فرد از خود و زندگی‌اش به عمل می‌آورد و مواردی از قبیل رضایت از زندگی، هیجان و خلق مثبت، فقدان افسردگی و اضطراب را شامل می‌شود. احساس نشاط فعالیت‌های مفید انسانی را بر می‌انگیزد، خلاقیت را تقویت می‌کند، روابط اجتماعی را تسهیل می‌کند، مشارکت سیاسی - اجتماعی را رونق می‌بخشد و موجبات حفظ سلامتی عاطفی، روانی، جسمی و امیدواری را فراهم می‌کند (تمیزی‌فر، ۱۳۹۳). نشاط اجتماعی^{۱۰} به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و موثرترین شاخص‌های اجتماعی در گسترش احساس رضایت عمومی از زندگی، بسط تعاملات اجتماعی سازنده، رشد اعتماد عمومی و مشارکت همه‌جانبه اجتماعی به شمار می‌رود (توکلی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰). در رابطه با نشاط اجتماعی و عوامل موثر با آن می‌توان بیان کرد که اعتماد اجتماعی و اعتماد بین‌نژادی و تنوع روابط دوستانه می‌توانند سبب نشاط بیشتری در زندگی فرد شوند (عنبری، ۱۳۹۱). کسانی که از نشاط بیشتری برخوردار هستند در واقع دارای سرمایه‌های روان‌شناختی بالاتری هستند و ثابت می‌شود که نشاط اجتماعی با هوش معنوی در ارتباط است (مظاهری و فلاحی، ۱۳۹۲؛ مرنندی و مصباح، ۱۳۹۲؛ وبر^{۱۱} و پراگمت^{۱۲}، ۲۰۱۴).

1 Spiritual Intelligence

2 Zoha

3 Marshal

4 Psychological capital

5 Luthans

6 -Self efficacy

7 -Optimism

8 -Hopefulness

9 -Flaxibility

10 Social Vitality

11 Weber

12 Pargament

الرادیده^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی تحت عنوان بهزیستی معنوی، حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی در دانشجویان که در ۲۶۵ دانشجویان انجام دادند، گزارش نمودند که بهزیستی معنوی ارتباط مثبت معناداری با رضایت از زندگی دانشجویان دارد، همچنین بین حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی ارتباط مثبتی وجود داشت. یانگ^۲ و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی تحت عنوان خود تعیین گری و رضایت از زندگی در ۲۳۰ بزرگسال گزارش نمودند که خودتعیین گری و رضایت از زندگی دارای ارتباط مثبتی هستند و علاوه بر آن امید نیز نقش واسطه ای معناداری در ارتباط بین خودتعیین گری و رضایت از زندگی داشت. همچنین بین امید و رضایت از زندگی ارتباط مثبتی وجود داشت. دا^۳، برناردو^۴ و ینگ^۵ (۲۰۱۵) در پژوهشی تحت عنوان امید و رضایت از زندگی با توجه به نقش واسطه ای عزت نفس که در ۱۶۰ دانشجویان انجام دادند، گزارش نمودند که امید و رضایت از زندگی دارای ارتباط مثبتی هستند، همچنین نتایج نشان داد که عزت نفس نقش واسطه ای معناداری در ارتباط بین امید و رضایت از زندگی نیز دارد. رضایی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان ارتباط بین مؤلفه های سلامت معنوی با امید و رضایت از زندگی در سالمندان مبتلابه سرطان در شهر کاشان که در ۱۰۰ بیمار نشان دادند که بین متغیر سلامت معنوی با امید و رضایت از زندگی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. حاجلو و جعفری (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان رابطه بین بهزیستی معنوی و امید با رضایت از زندگی در سالمندان که در ۱۰۰ سالمند انجام دادند، نتایج نشان داد که بین بهزیستی مذهبی و امید، بهزیستی مذهبی و رضایت از زندگی، بهزیستی وجودی و امید، بهزیستی وجودی و رضایت از زندگی و امید و رضایت از زندگی رابطه مثبت معنادار وجود دارد.

امروزه ضرورت و اهمیت مشارکت واقعی دانشجویان در تمامی سطوح و جوانب مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی برای دستیابی به یک توسعه پویا و کامل بر هیچ اندیشمندی پوشیده نیست، چراکه این مشارکت همه جانبه موجب رضایتمندی و نشاط اجتماعی در جامعه می گردد. تجهیز دانشجویان به نشاط اجتماعی، باعث ایمنی آن ها در برابر مشکلات می شود و آنان به راحتی می توانند با شرایط متغیر زندگی، انطباق یابند و نقشی مفید در جامعه داشته باشند. بنابراین، افزایش نشاط اجتماعی باعث کاهش آسیب های اجتماعی می شود. با توجه به مطالب مطرح شده این پژوهش با هدف بررسی نقش واسطه ای هوش معنوی بر رابطه سرمایه های روان شناختی و نشاط اجتماعی دانشجویان می پردازد.

روش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی می باشد و جامعه مورد مطالعه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه های دولتی و غیر انتفاعی شهر شیراز می باشد که جهت انتخاب نمونه دانشجویان مورد مطالعه، ۲۰۰ نفر به شیوه ی نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار اندازه گیری پژوهش حاضر، پرسشنامه سرمایه روانشناختی لوتانز^۶ (سال ۲۰۰۷)، پرسشنامه هوش معنوی کینگ^۷ (سال ۲۰۰۸) و پرسشنامه شادکامی آکسفورد آرکایل^۸ (سال ۲۰۰۲) می باشد. پس از انتخاب نمونه از جامعه آماری پرسش نامه ها در اختیار افراد نمونه قرار داده شد و از آنها خواسته شد که آنها را به دقت پر کنند و مورد آزمون قرار گرفتند. پس از جمع آوری جواب ها و اطلاعات حاصل از پرسش نامه ها، آزمون های آماری مربوطه انجام شد. پرسشنامه سرمایه روانشناختی لوتانز و همکاران در سال ۲۰۰۷ تهیه و تدوین گردید. در این پرسشنامه از مقادیر استاندارد شده که به طور وسیعی ساختارهایی که امیدواری، خوشبختی و انعطاف پذیری را می سنجد، استفاده شده است. این پرسشنامه شامل ۲۴ سوال است که خرده مقیاس امیدواری ۶ گویه، خوش بینی ۱۰ گویه، انعطاف پذیری ۱۴ گویه دارد و آزمودنی ها به هر گویه در مقیاس ۵ درجه ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) پاسخ دادند. برای به دست آوردن نمره ی

1 Alradaydeh

2 Yang

3 Du

4 Bernardo

5 Yeung

6 Luthans

7 King

8 Argyle Oxford Happiness

سرمایه‌ی روان‌شناختی ابتدا نمره‌ی هر خرده‌مقیاس بصورت جداگانه بدست آورده می‌شود، سپس مجموع آنها به عنوان نمره کل سرمایه روان‌شناختی محسوب می‌شود. در پژوهشی میزان پایایی آن براساس آلفای کرونباخ $0/85$ به‌دست آمد. لوتانز و همکاران پایایی پرسشنامه را بالای 90 درصد گزارش کردند که پس از ترجمه و بازنگری روایی محتوایی آن توسط 5 نفر از محققان روان‌شناسی صنعتی سازمانی و مدیریتی تایید شد. پرسشنامه هوش معنوی در سال 2008 توسط دیوید کینگ ساخته شده دارای 24 سوال و 4 خرده‌مقیاس تفکر انتقادی وجودی، معناسازی شخصی، آگاهی متعالی و گسترش خودآگاهی دارد. کینگ ضریب پایایی کل این پرسشنامه را براساس ضریب آلفای کرونباخ $0/95$ گزارش کرد. در ایران حسین چاری و همکارش روایی و اعتبار این مقیاس در حد مطلوب گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ $0/75$ به‌دست آمد. پرسشنامه شادکامی آکسفورد توسط هیلز و آرگایل در سال 1990 ساخته شده است و سازه‌های روان‌شناختی خودپنداره، رضایت از زندگی، به‌لحاظ روانی آماده، سرذوق بودن، احساس زیبایی‌شناختی، خودکارآمدی و امیدواری را مورد بررسی قرار می‌دهد. اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه از طریق بازآزمایی با فاصله زمانی 4 هفته ضریب همبستگی $0/78$ را نشان داد که در سطح $0/01$ معنادار بود. آلفای کرونباخ برای شاخص کل OHQ در مرحله آزمون برابر با $0/84$ و در مرحله آزمون مجدد $0/87$ بود که اندازه‌ی مطلوبی می‌باشد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش از شاخص‌ها و آزمون‌های آماری در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی توسط نرم‌افزار SPSS استفاده شد که در بخش آمار استنباطی از میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره استفاده شد و در بخش آمار توصیفی از همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در جدول ۱ فراوانی متغیرهای جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان به تفکیک جنسیت، وضعیت تاهل، وضعیت سکونت و اشتغال نشان داده شده است. همان‌طور که جدول ۱ نشان می‌دهد 86 درصد شرکت‌کنندگان دختر، 61 درصد مجرد، 80 درصد بومی و 67 درصد بیکار بودند.

جدول ۱: فراوانی و درصد جنسیت، وضعیت تاهل، وضعیت سکونت و اشتغال شرکت‌کنندگان

متغیر	گروه	تعداد	درصد
جنسیت	دختر	۱۷۴	۸۶
	پسر	۲۸	۱۴
وضعیت تاهل	مجرد	۱۲۴	۶۱
	متاهل	۷۸	۳۹
وضعیت سکونت	بومی	۱۶۱	۸۰
	غیربومی	۴۱	۲۰
وضعیت اشتغال	بیکار	۱۳۶	۶۷
	شاغل	۶۶	۳۳

باتوجه به جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد نشاط اجتماعی و خودکارآمدی شرکت‌کنندگان به ترتیب برابر $123/57$ و $24/35$ ، $28/27$ و $5/22$ می‌باشد. میانگین و انحراف استاندارد امیدواری و تاب‌آوری شرکت‌کنندگان به ترتیب برابر $26/84$ و $5/44$ ، $26/57$ و

۴/۱۴ می باشد. میانگین و انحراف استاندارد خوش بینی و خودکارآمدی شرکت کنندگان به ترتیب برابر ۲۹/۹۴ و ۴/۴۵، ۲۸/۲۷ و ۵/۲۲ می باشد. میانگین و انحراف استاندارد خوش بینی شرکت کنندگان برابر ۲۹/۹۴ و ۴/۴۵ می باشد.

جدول ۲: آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش شرکت کنندگان

متغیر	ابعاد	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
نشاط اجتماعی		۱۲۳/۵۷	۲۴/۳۵	۵۸	۱۷۴
سرمایه های روانشناختی	خودکارآمدی	۲۸/۲۷	۵/۲۲	۸	۳۶
	امیدواری	۲۶/۸۴	۵/۴۴	۹	۳۶
	تاب آوری	۲۶/۵۷	۴/۱۴	۱۳	۳۶
	خوش بینی	۲۹/۹۴	۴/۴۵	۱۶	۴۲
هوش معنوی	نمره کل	۱۱۸/۸۱	۱۶/۲۲	۵۳	۱۴۰
	تفکر انتقادی	۲۲/۹۵	۵/۰۸	۸	۳۵
	تولید معنای شخصی	۱۷/۷۵	۳/۷۶	۵	۲۵
	آگاهی متعالی	۲۲/۵۸	۴/۴۲	۱۱	۳۵
	بسط هوشیاری	۱۶/۴۶	۳/۷۷	۵	۲۵
	نمره کل	۷۹/۷۰	۱۵/۱۶	۳۸	۱۲۰

به منظور آزمون ارتباط هوش معنوی با سرمایه های روان شناختی دانشجویان پژوهش از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج حاصل از آن در جدول ۳ ارائه شده است. همان گونه که مشاهده می شود بین کلیه ابعاد سرمایه های روان شناختی و هوش معنوی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۳: ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرهای سرمایه های روان شناختی و هوش معنوی

متغیر	خودکارآمدی	امیدواری	تاب آوری	خوش بینی	تفکر انتقادی	تولید معنای شخصی	آگاهی متعالی	بسط هوشیاری	سرمایه روانشناختی	هوش معنوی
خودکارآمدی	۱									
امیدواری	۰/۶۴**	۱								
تاب آوری	۰/۵۸**	۰/۵۸**	۱							
خوش بینی	۰/۵۵**	۰/۵۸**	۰/۶۷**	۱						
تفکر انتقادی	۰/۳۲**	۰/۳۱**	۰/۲۹**	۰/۲۰**	۱					
تولید معنای شخصی	۰/۴۰**	۰/۴۲**	۰/۳۳**	۰/۲۶**	۰/۷۰**	۱				
آگاهی متعالی	۰/۳۱**	۰/۳۳**	۰/۳۰**	۰/۲۷**	۰/۷۷**	۰/۷۰**	۱			

بسط هوشیاری	۰/۴۰**	۰/۴۰**	۰/۳۷**	۰/۳۱**	۰/۷۱**	۰/۷۰**	۰/۶۸**	۱
سرمایه روان‌شناختی	۰/۸۴**	۰/۸۵**	۰/۸۲**	۰/۸۲**	۰/۳۴**	۰/۴۳**	۰/۳۶**	۰/۴۴**
هوش معنوی	۰/۳۹**	۰/۴۰**	۰/۳۶**	۰/۲۹**	۰/۹۱**	۰/۸۵**	۰/۸۹**	۰/۸۶**

p≤0/01. p≤0/05

به منظور آزمون ارتباط سرمایه‌های روان‌شناختی با نشاط اجتماعی دانشجویان پژوهش از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج حاصل از آن در جدول ۴ ارائه شده است. نتایج نشان داد که بین کلیه ابعاد سرمایه‌های روان‌شناختی و نشاط اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۴: ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرهای سرمایه‌های روان‌شناختی و نشاط اجتماعی

متغیر	خودکارآمدی	امیدواری	تاب‌آوری	خوش‌بینی	سرمایه روان‌شناختی	نشاط اجتماعی
خودکارآمدی	۱					
امیدواری	۰/۶۴**	۱				
تاب‌آوری	۰/۵۸**	۰/۵۸**	۱			
خوش‌بینی	۰/۵۵**	۰/۵۸**	۰/۶۷**	۱		
سرمایه روان‌شناختی	۰/۸۴**	۰/۸۵**	۰/۸۲**	۰/۸۱**	۱	
نشاط اجتماعی	۰/۴۹**	۰/۶۳**	۰/۵۳**	۰/۵۶**	۰/۶۶**	۱

p≤0/01. p≤0/05

به منظور آزمون ارتباط هوش معنوی با نشاط اجتماعی دانشجویان پژوهش از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج حاصل از آن در جدول ۵ ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود بین کلیه ابعاد هوش معنوی و نشاط اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۵: ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرهای هوش معنوی و نشاط اجتماعی

متغیر	تفکر انتقادی	تولید معنای شخصی	آگاهی متعالی	بسط هوشیاری	هوش معنوی	نشاط اجتماعی
تفکر انتقادی	۱					
تولید معنای شخصی	۰/۷۰**	۱				
آگاهی متعالی	۰/۷۷**	۰/۷۰**	۱			
بسط هوشیاری	۰/۷۱**	۰/۷۰**	۰/۶۸**	۱		
هوش معنوی	۰/۹۱**	۰/۸۶**	۰/۸۹**	۰/۸۶**	۱	
نشاط اجتماعی	۰/۳۰**	۰/۴۳**	۰/۳۷**	۰/۴۷**	۰/۴۴**	۱

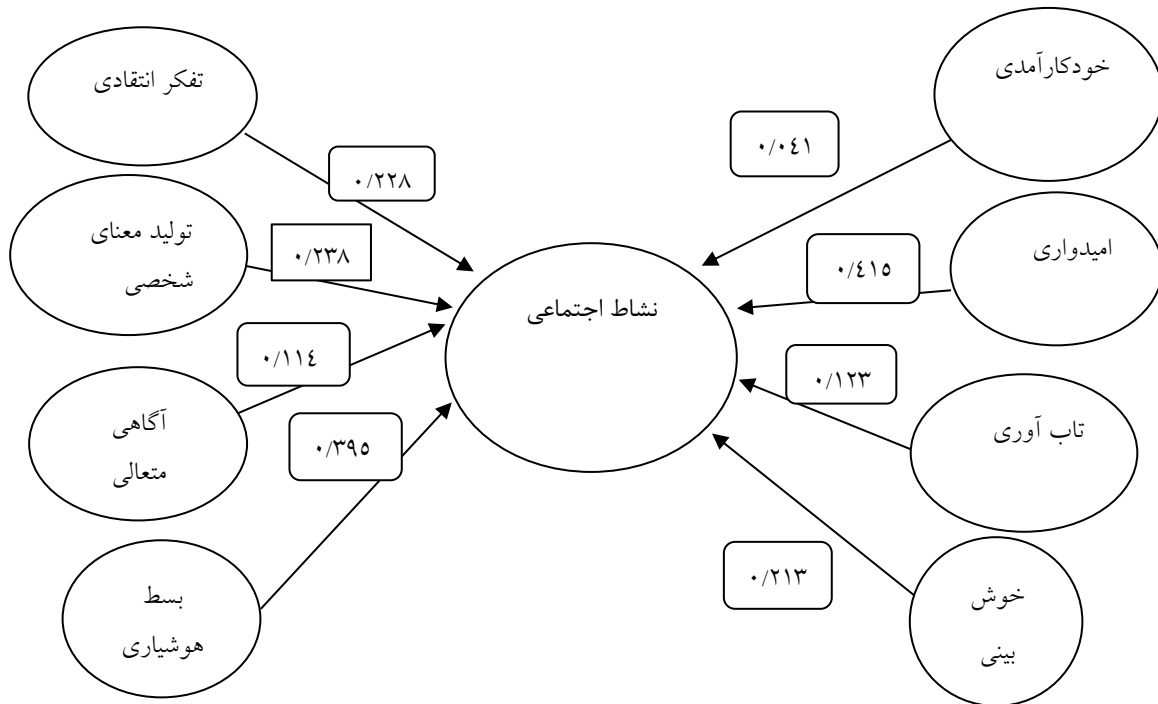
$$p \leq 0/01. \quad p \leq 0/05$$

به منظور آزمون نقش واسطه‌ای هوش معنوی در رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و نشاط اجتماعی دانشجویان پژوهش از آزمون رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان و با استفاده از مراحل بارون و کنی استفاده شد که نتایج حاصل از آن در جدول ۶ ارائه شده است. باتوجه به جدول ۶ در گام نخست، متغیر سرمایه روان‌شناختی به‌عنوان متغیر پیش‌بین و متغیر نشاط اجتماعی به‌عنوان متغیر ملاک وارد مدل رگرسیون شد که میزان R برابر ۰/۶۸۵ و میزان R² برابر ۰/۴۷۰ می‌باشد. به عبارتی سرمایه‌های روان‌شناختی در کل ۴۷ درصد از واریانس نمرات نشاط اجتماعی را تبیین می‌کند. همچنین مولفه‌های امیدواری و تاب‌آوری توانستند، نشاط اجتماعی را به صورت مثبت و معناداری پیش‌بینی کنند. در گام دوم، متغیر هوش معنوی به‌عنوان متغیر پیش‌بین و متغیر نشاط اجتماعی به‌عنوان متغیر ملاک وارد مدل رگرسیون شد که میزان R برابر ۰/۵۱۴ و میزان R² برابر ۰/۲۶۴ می‌باشد. به عبارتی ابعاد هوش معنوی در کل ۲۶ درصد از واریانس نمرات نشاط اجتماعی را تبیین می‌کند. همچنین مولفه‌های تفکر انتقادی، تولید معنای شخصی و بسط هوشیاری توانستند، نشاط اجتماعی را به صورت مثبت و معناداری پیش‌بینی کنند. در گام سوم، متغیرهای سرمایه روان‌شناختی و هوش معنوی به‌عنوان متغیر پیش‌بین و متغیر نشاط اجتماعی به‌عنوان متغیر ملاک وارد مدل رگرسیون شدند که میزان R برابر ۰/۷۲۲ و میزان R² برابر ۰/۵۲۱ می‌باشد. به عبارتی ابعاد سرمایه‌های روان‌شناختی و هوش معنوی در کل ۵۲ درصد از واریانس نمرات نشاط اجتماعی را تبیین می‌کند. همچنین مولفه‌های امیدواری، خوش‌بینی و بسط هوشیاری توانستند، نشاط اجتماعی را به‌صورت مثبت و معناداری پیش‌بینی کنند و باتوجه به اینکه مقدار بتای مولفه‌های امیدواری و خوش‌بینی در گام اول کاهش یافته است. بنابراین می‌توان گفت که هوش معنوی نقش معنادار و واسطه‌ای بین امیدواری و خوش‌بینی با نشاط اجتماعی دارد.

جدول ۶: آزمون رگرسیون چندگانه جهت پیش‌بررسی نقش واسطه‌ای هوش معنوی در رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و نشاط اجتماعی

متغیر ملاک: نشاط اجتماعی							مرحله	متغیر پیش‌بین
P	T	β	P	F	R ²	R		
۰/۵۷۸	۰/۵۵۷	۰/۰۴۱	۰/۰۰۱	۴۳/۶۲۱	۰/۴۷۰	۰/۶۸۵	خودکارآمدی	گام اول
۰/۰۰۱	۵/۶۲۵	۰/۴۱۵					امیدواری	
۰/۱۰۸	۱/۶۱۵	۰/۱۲۳					تاب‌آوری	
۰/۰۰۵	۲/۸۴۲	۰/۲۱۳					خوش‌بینی	
۰/۰۳۷	۲/۱۰۰	۰/۲۲۸	۰/۰۰۱	۱۷/۲۵۵	۰/۲۶۴	۰/۵۱۴	تفکر انتقادی	گام دوم
۰/۰۱۶	۲/۴۲۶	۰/۲۳۷					تولید معنای شخصی	
۰/۲۸۴	۱/۰۷۳	۰/۱۱۴					آگاهی متعالی	
۰/۰۰۱	۴/۰۲۸	۰/۳۹۵					بسط هوشیاری	
۰/۸۸۰	۰/۱۵۱	۰/۰۱۱	۰/۰۰۱	۲۶/۰۹۰	۰/۵۲۱	۰/۷۲۲	خودکارآمدی	گام سوم
۰/۰۰۱	۴/۸۸۳	۰/۳۵۵					امیدواری	
۰/۱۸۸	۱/۳۲۲	۰/۰۹۸					تاب‌آوری	
۰/۰۰۵	۲/۸۲۷	۰/۲۰۷					خوش‌بینی	
۰/۰۸۴	۱/۷۳۵	۰/۱۵۵					تفکر انتقادی	
۰/۲۱۲	۱/۲۵۱	۰/۱۰۳					تولید معنای شخصی	
۰/۵۰۶	۰/۶۶۶	۰/۰۵۸					آگاهی متعالی	
۰/۰۰۴	۲/۸۹۳	۰/۲۳۶					بسط هوشیاری	

در شکل ۱ نمودار مدل ضرایب آورده شده است.

شکل ۱: نمودار مدل ضرایب

بحث و نتیجه‌گیری نهایی

پژوهش کنونی به منظور بررسی نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر رابطه سرمایه‌های روان‌شناختی و نشاط اجتماعی دانشجویان شهر شیراز انجام گرفت. به منظور آزمون ارتباط هوش معنوی با سرمایه روان‌شناختی دانشجویان پژوهش از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج نشان داد بین کلیه ابعاد سرمایه‌های روان‌شناختی و هوش معنوی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج به دست آمده با نتایج ارزانی و باصری (۱۳۹۴)، الرادیده (۲۰۱۸) همسو می‌باشد. در بعد هوش معنوی می‌توان گفت که دانشجویان دارای توانایی مقابله و تعامل با مشکلات هستند و می‌توانند کار خود را به بهترین شیوه انجام دهند و در زمینه سرمایه روان‌شناختی دانشجویان دارای سرمایه روان‌شناختی می‌توانند با اعتماد کامل یک مسئله را حل کنند. داشتن سرمایه روان‌شناختی و هوش معنوی افراد را قادر می‌سازد تا در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، کمتر تحت تاثیر موارد روزانه باشند و در کارهای خود بهتر عمل می‌کنند. داشتن سرمایه روان‌شناختی و هوش معنوی که روی هم تاثیر مثبتی دارند در رضایت از زندگی و عملکردهای دانشجویان اثر بسزایی دارد. شاید بتوان بیان کرد که هوش معنوی و سرمایه روان‌شناختی از این نظر که به فرد خودآگاهی و انعطاف‌پذیری و امید می‌دهد و دیدی کلی در مورد زندگی، تجارب رویدادهای فرد ایجاد می‌کند، باعث افزایش عملکرد فرد در همه جوانب می‌شود. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که آنها در مقابل مواجهه با موانع، توانایی بالایی در یافتن سیرهای جایگزین برای رسیدن به اهداف خود خواهند داشت.

به منظور آزمون ارتباط سرمایه‌های روان‌شناختی با نشاط اجتماعی دانشجویان پژوهش از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که بین کلیه ابعاد سرمایه‌های روان‌شناختی و نشاط اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. این پژوهش با نتایج رضایی و همکاران (۱۳۹۳)، یانگ و همکاران (۲۰۱۶) و حاجلو و جعفری (۱۳۹۳) همسو می‌باشد. با بهبود در ارتقای سرمایه‌های روان‌شناختی مثبت، شادکامی افزایش پیدا می‌کند و روی هم تاثیرگذار هستند. در تبیین این یافته می‌توان گفت در روان‌شناسی مثبت به جای تاکید

بر شناسایی و مطالعه کمبود رفتاری و روانی به نقاط مثبت انسان توجه می‌شود. در واقع تاب‌آوری و خوش‌بینی باعث به‌وجود آمدن عوامل چون حالات رضایت و شادی می‌شود که انسان را در موقع ناراحتی حمایت می‌کند.

با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون نشان داده شد که بین کلیه ابعاد هوش معنوی و نشاط اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج بدست آمده با نتایج کرمانی و همکاران (۱۳۹۵)، میرمحمودی و همکاران (۱۳۹۶) و الکس و همکاران (۲۰۱۱) همسو می‌باشد. بین هوش معنوی و شادکامی ارتباط مثبتی وجود دارد. دانشجویانی که هوش معنوی بالاتری را کسب کردند، شادکامی بالاتری داشتند. افرادی که هوش معنوی بالایی دارند، امکان دستیابی به دانش و علم بیشتری را داشته و این پدیده زمینه‌ساز برای رسیدن به کمال و طرقي می‌باشد و باعث می‌شود که شادی در بهبود و رضایت از زندگی و روحیه مشارکت نقش داشته باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت افراد دارای هوش معنوی بالا از شادکامی بیشتری برخوردار هستند که خود از نشان سلامت روان است.

به‌منظور آزمون ارتباط نقش واسطه‌ای هوش معنوی در رابطه بین سرمایه‌های روان‌شناختی و نشاط اجتماعی دانشجویان پژوهش از آزمون رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان و با استفاده از مراحل بارون و کنی استفاده شد که نتایج حاکی از آن بود که هوش معنوی نقش معنادار و واسطه‌ای بین امیدواری و خوش‌بینی با نشاط اجتماعی دارد. نتایج به‌دست آمده با نتایج کرمانی و همکاران (۱۳۹۵) و میرمحمودی و همکاران (۱۳۹۶) همسو می‌باشد. بر اساس نتایج به‌دست آمده از پژوهش زمانی و همکاران (۱۳۹۳) بین هوش معنوی و سرمایه روان‌شناختی رابطه معناداری وجود دارد به این صورت که هرچه افراد هوش معنوی بالاتری داشته باشند و اعتقادات مذهبی بیشتری داشته باشند احساس رضایت و اعتماد و امید و خودکارآمدی بیشتری را حس می‌کنند. احساس نشاط از مهم‌ترین نیازهای روانی بشر است. بنابر تحقیقات انجام گرفته احساس نشاط روابط اجتماعی را تسهیل می‌کند، حفظ سلامت عاطفی، روانی، جسمی و اجتماعی را فراهم می‌کند (خیری و همکاران، ۱۳۹۲). بر اساس نتایج گوپتا (۲۰۱۲) بین هوش معنوی با سرمایه روان‌شناختی یک رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. معنویت در راس آن هوش معنوی می‌تواند به‌عنوان یک راهبرد مقابله‌ای جهت حل مشکلات روزمره در موقعیت‌های مختلف نقش مهم ایفا کند. دانشجویان به‌عنوان گروهی مهم در هر جامعه از مسئولیت مهمی در پیشرفت و رشد کشور برخوردارند که در این راستا درک توانایی‌ها، خودکارآمدی، اعتماد به نفس، نشاط و سرزندگی شخصی و اجتماعی و باور به آنها می‌تواند در سایه یک عنصر نیرومند چون معنویت تحقق یابد. لذا تسهیل در جهت هرچه بیشتر ابعاد معنوی در سنین جوانی می‌تواند در رشد گسترش هویتی دینی و معنوی گام بردارد. از این رو بهره‌گیری در جهت متون مذهبی می‌تواند موجبات رشد و تعالی در جهت نشاط و معنویت و احساس رضایت را به همراه داشته باشد.

منابع

- ۲- ارزانی، غلامحسین، باصری، احمد. (۱۳۹۴). پیش‌بینی رضایت از زندگی با تاکید بر هویت دینی، با قدرت تاب‌آوری و امید به زندگی در کارکنان یک واحد نظامی و انتظامی. مجله روان‌شناسی نظامی، ۵ (۷): ۲۳-۳۳.
- ۳- بهادری خسروشاهی، جعفر، هاشمی نصرت آباد، تورج؛ باباپور خیرالدین، جلیل (۱۳۹۱). رابطه سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تبریز. مجله تخصصی پژوهش و سلامت، مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت گناباد. دوره ۲، شماره ۱.
- ۴- تمیزی‌فر، ریحانه. (۱۳۹۳). نشاط اجتماعی: تحلیل جامعه‌شناختی عوامل موثر بر نشاط اجتماعی شهر اصفهان. ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- ۵- توکل‌زاده، جهانگیر، رزاز مشهدی، زهرا، تقوی بهبهانی، سید مجید. (۱۳۹۰). شادکامی از دیدگاه مولوی و روان‌شناسان مثبت‌گرا. ناشر: قلم.
- ۶- حاجلو، نادر، جعفری، عیسی. (۱۳۹۳). رابطه بین بهزیستی معنوی و امید با رضایت از زندگی در سالمندان. فصلنامه روان‌شناسی و دین، ۲۸ (۱): ۲۸-۳۹.

- ۷- رضایی شهسوارلو، زهرا، لطفی، محمدسجاد، تقدسی، محسن، موسوی، معصومه سادات، یوسفی، زهرا، امیرخسروی، ندا. (۱۳۹۳). ارتباط بین مؤلفه‌های سلامت معنوی با امید و رضایت از زندگی در سالمندان مبتلابه سرطان در شهر کاشان ۱۳۹۲. فصلنامه پرستاری سالمندان. ۱ (۲): ۴۳-۵۴.
- ۸- عنبری، م. (۱۳۹۱). بررسی زمینه‌ها و راهکارهای نشاط اجتماعی در ایران، تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ۹- مرنندی، سیدعلیرضا، مصباح، مجتبی. (۱۳۹۲). سلامت معنوی از دیدگاه اسلام (مفاهیم، شاخص‌ها، مبانی). انتشارات حقوقی.
- ۱۰- مظاهری، منیر، فلاحی، مسعود. (۱۳۹۲). معنویت و معنویت درمانی، انتشارات بهزیستی.
- 11- Alradaydeh, M. t. F. (2018). Spiritual well-being, perceived social support, and life satisfaction among university students AU - Alorani, Omar Ismael. *International Journal of Adolescence and Youth*, 23(3), 291-298. doi:10.1080/02673843.2017.1352522
- 12- Du, H., Bernardo, A. B. I., & Yeung, S. S. (2015). Locus-of-hope and life satisfaction: The mediating roles of personal self-esteem and relational self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 83, 228-233. doi:https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.04.026
- 13- Karimi Munegi H, Akbari M, Makarem A, Esmaeeli H, Ebrahimi M. [Fleetwood is the relationship with the spiritual intelligence abilities taught in medical school faculty members]. *Iranian J Med Educ*. 2014;8(12):554-63.
- 14- Luthans, F.; Youssef. C.M. & Avolio, B.J. (2007). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. United Kingdom: Oxford University Press: 189-91.
- 15- Moallemi S, Raghbi M, Salari Dargi Z. [Comparison of spiritual intelligence and mental health in addicts and normal individuals]. *J Shahid Sadoughi Univ Med Sci*. 2010;18(3):234-42
- 16- Weber, S. R., & Pargament, K. I. (2014). The role of religion and spirituality in mental health. *Curr Opin Psychiatry*, 27(5), 358-363. doi:10.1097/ycp.0000000000000080
- 17- Yang, Y., Zhang, M., & Kou, Y. (2016). Self-compassion and life satisfaction: The mediating role of hope. *Personality and Individual Differences*, 98, 91-95. doi:https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.03.086
- 18- Zohar, D. & Marshal, L. (2002). "Cultivating spiritual intelligence to heal diseases of meaning: xConference reported by Davidson", *Contemporary Nurse*, 2(12), 103-105.

The Mediating Role of Spiritual Intelligence on the Relationship between Psychological Capital and Social Vitality of Shiraz Students

Hajar Kohansal^{1*}, Maryam Tavakoli², Fatemeh Panahi³

1- Master of Psychology, Department of Women's Studies, Shiraz University, Iran
(Corresponding Author)

kohansal.h@gmail.com

2- Master of Psychology, Shiraz University, Iran

Maryam.tavakoli@gmail.com

3- Master of Psychology, Shiraz University, Iran

F.panahi@yahoo.com

Abstract

Target: The purpose of this study was to investigate the mediating role of spiritual intelligence on the relationship between psychological capital and social vitality of Shiraz university students.

Method: The research is descriptive and correlational. The statistical population of this study consisted of Shiraz University students in year 98. A total of 200 subjects were selected by convenience sampling from which 174 females and 28 males. Data were collected using King's Spiritual Intelligence Questionnaires, Lutz Psychological Capital, and Oxford Happiness Questionnaires. The data were analyzed by SPSS software using descriptive statistics, Pearson correlation coefficient, and regression.

Findings: The results showed that the components of psychological capital, hope, and resilience were able to predict social happiness positively and significantly, and also the components of spiritual intelligence, critical thinking, personal meaning production, and awareness expansion, were able to predict social happiness. Positive and significant predictors and variables. Psychological capital and spiritual intelligence as the predictor variable and social vitality variable as the criterion variable were able to predict positive and significant social happiness, so it can be said that spiritual intelligence has a significant and mediating role between hope and optimism with social vitality.

Conclusion: Based on the present results, it can be suggested that ways of enhancing spiritual intelligence in learning skills are to increase social vitality and hope among students since students have a basic need for these skills and this is an important issue with the implementation of the course. Training for students in different situations can also be effective

Keywords: Spiritual Intelligence, Psychological Capital, Social Vitality, Students.